

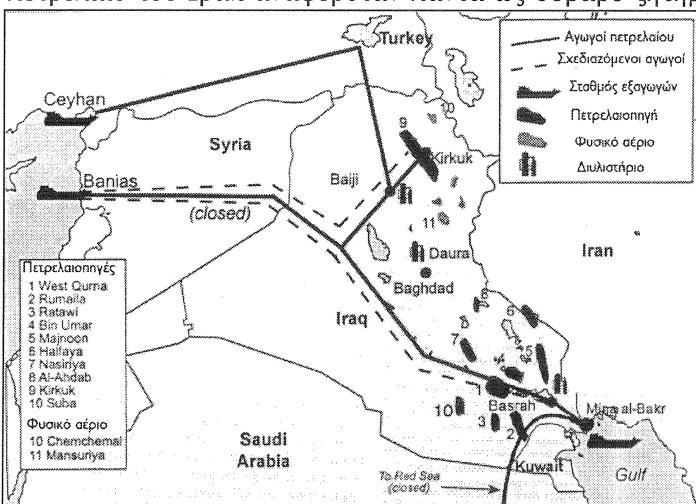
ΟΙ ΒΑΘΥΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΜΠΟΥΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ: ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ, ΠΕΤΡΟΔΟΛΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΟΠΕΚ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Καθώς οι ΗΠΑ προετοιμάζονταν για τον πόλεμο ενάντια στο Ιράκ, ο υπεύθυνος Τύπου του Λευκού Οίκου Ari Fleischer, στις 6 Φεβρουαρίου του 2003, αρνήθηκε για μια ακόμα φορά ενώπιον των αμερικάνων δημοσιογράφων ότι ο σχεδιαζόμενος πόλεμος είχε «οποιαδήποτε σχέση με το πετρέλαιο». Επανέλαβε ότι είπε ο υπουργός Άμυνας Ντόναλντ Ράμσφελντ, που δήλωσε στις 14 Νοεμβρίου του 2002 στο CBS News ότι «[η επέμβαση] δεν έχει καμία σχέση με το πετρέλαιο, κυριολεκτικά καμία σχέση».

Μιλώντας στους βρετανούς βουλευτές, ο βρετανός πρωθυπουργός Τόνυ Μπλαιρ ήταν το ίδιο κατηγορηματικός: «Τώρα σχετικά με μια θεωρία συνωμοσίας που λέει ότι [η επέμβαση] έχει σχέση με το πετρέλαιο: αν το ζήτημα ήταν το πετρέλαιο ήταν απείρως απλούστερο να κάνουμε μια συμφωνία με τον Σαντάμ». (London Times, 15 Ιανουαρίου 2003).

Στο Μήνυμα Προς το Έθνος του Μπους, ή στην ομιλία του Κόλιν Πάουελ στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ούτε μια φορά δεν αναφερόταν η λέξη «πετρέλαιο». Αντίθετα γινόταν λόγος (σύμφωνα με τα λόγια του προέδρου) για «τα παράνομα εξοπλιστικά προγράμματα του Ιράκ, τις προσπάθειές του να κρύψει αυτά τα όπλα απ' τους επιθεωρητές, και τις διασυνδέσεις του με τρομοκρατικές ομάδες».

Οστόσο οι ηγέτες μας δεν είναι ειλικρινείς. Σε εσωτερικά και αδημοσίευτα έγγραφα, το πετρέλαιο του Ιράκ αναφερόταν πάντα ως σοβαρό ζήτημα για τις ΗΠΑ, από την αρχή της

διακυβέρνησης Μπους και μάλιστα και πριν απ' αυτήν. Όπως έχει γράψει ο Michael Renner στο *Foreign Policy in Focus* στις 14 Φεβρουαρίου του 2003, «ο πόλεμος της Ουάσινγκτον ενάντια στο Ιράκ είναι βασικός μοχλός για τον έλεγχο του πετρελαίου του Περσικού Κόλπου».

Όμως η ανάγκη ελέγχου του πετρελαίου του Ιράκ είναι βαθιά συνδεδεμένη με τη στήριξη του δολαρίου. Η τωρινή του ισχύς βασίζεται στην απαίτηση του ΟΠΕΚ (που εξασφαλίστηκε από μια μυστική συμφωνία ανάμεσα

στις ΗΠΑ και τη Σαουδική Αραβία) όλες οι πωλήσεις πετρελαίου από χώρες του ΟΠΕΚ να γίνονται σε δολάρια. Αυτή η απαίτηση απειλείται τώρα από την επιθυμία μερικών κρατών του ΟΠΕΚ να επιτρέψουν τις πωλήσεις πετρελαίου του ΟΠΕΚ σε ευρώ.

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΔΗΛΩΜΕΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΤΕΙ Η ΡΟΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ήδη από τον Απρίλιο του 1997, μια αναφορά προερχόμενη από το Ινστιτούτο Δημόσιας Πολιτικής James A. Baker στο Πανεπιστήμιο του Rice εξέταζε το πρόβλημα της «ενεργειακής ασφάλειας» για τις ΗΠΑ, και σημείωνε ότι όλο και περισσότερο θα απειλούνταν οι ΗΠΑ από ελλείψεις πετρελαίου εν όψει της αδυναμίας των πετρελαϊκών αποθεμάτων να συμβαδίσουν με την παγκόσμια ζήτηση. Η αναφορά έκανε ιδιαίτερη μνεία στην «Απειλή του Ιράκ και του Ιράν» για την ελεύθερη ροή του πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή. Κατέληγε λέγοντας ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν παρέμενε απειλή για την ασφάλεια της Μέσης Ανατολής και ότι ακόμα διατηρούσε τη στρατιωτική ικανότητα να ασκήσει βία πέρα από τα σύνορα του Ιράκ.

Η κυβέρνηση του Μπους επέστρεψε σ' αυτό το μοτίβο μόλις ανέλαβε το 2001, υιοθετώντας, μερικοί λένε παραγγέλνοντας, μια δεύτερη αναφορά από το ίδιο Ινστιτούτο. (Αυτή η Αναφορά Ειδικής Αποστολής έγινε επίσης υπό την αιγίδα του Συμβουλίου επί των Εξωτερικών Υποθέσεων της Νέας Υόρκης, άλλη μια ομάδα που ιστορικά ασχολείται με την πρόσβαση των ΗΠΑ σε πετρελαϊκές πηγές στο εξωτερικό).

Όπως έγραψε η σκοτοσέζικη *Sunday Herald* (στις 6 Οκτωβρίου του 2002), «Η κυβέρνηση του Μπους συμφώνησε τον Απρίλιο του 2001 ότι “το Ιράκ συνεχίζει να ασκεί μια αποσταθεροποιητική επιρροή στη ροή του πετρελαίου προς τις διεθνείς αγορές από τη Μέση Ανατολή” και, καθώς αυτό αποτελεί απαράδεκτο κίνδυνο για τις ΗΠΑ, η “στρατιωτική επέμβαση” είναι αναγκαία.

Ο αντιπρόεδρος *Nik Tsevni*, που προεδρεύει στην Ομάδα Αναπτυξιακής Ενεργειακής Πολιτικής του Λευκού Οίκου, παράγγειλε μια αναφορά σχετικά με την «ενεργειακή ασφάλεια» στο Ινστιτούτο Δημόσιας Πολιτικής *Baker*, ένα *think-tank* που ίδρυσε ο *James Baker*, ο πρώην υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ επί Μπους πρεσβύτερον.

Η αναφορά, με τίτλο “Οι Προκλήσεις της Στρατηγικής Ενεργειακής Πολιτικής για τον 21ο αιώνα”, καταλήγει: «Οι ΗΠΑ παραμένουν αιχμάλωτες του ενεργειακού τους διλήμματος. Το Ιράκ συνεχίζει ν' ασκεί μια αποσταθεροποιητική επιρροή στη ...ροή του πετρελαίου προς τις διεθνείς αγορές από τη Μέση Ανατολή. Ο Σαντάμ Χουσεΐν έχει εκδηλώσει προθυμία να απειλήσει χρησιμοποιώντας το πετρέλαιο ως όπλο και χρησιμοποιώντας το δικό του πρόγραμμα εξαγωγών για να χειραγωγήσει τις πετρελαϊκές αγορές. Επομένως οι ΗΠΑ θα πρέπει ν' αναθεωρήσουν άμεσα την πολιτική τους απέναντι στο Ιράκ λαμβάνοντας υπόψη τη στρατιωτική, ενεργειακή, οικονομική και πολιτική/διπλωματική διάσταση. Οι ΗΠΑ θα πρέπει μετά ν' αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική με συμμάχους-κλειδιά στην Ευρώπη και την Ασία, και με χώρες-κλειδιά στη Μέση Ανατολή, για να επανακαθορίσουν τους στόχους σε σχέση με την ιρακινή πολιτική και ν' αποκαταστήσουν ένα συνεκτικό συνασπισμό συμμάχων κλειδιά».

Τον Μπέϊκερ, που συνέστησε τα παραπάνω στον *Tsevni*, τον πρώην διευθύνοντα σύμβουλο της τεξανής πετρελαικής εταιρείας *Halliburton*, συμβούλευε ο Κένεθ Λέι, ο υπό δυσμένεια σήμερα πρώην διευθύνων σύμβουλος της *Enron*, του αμερικανικού ενεργειακού κολοσσού που χρεοκόπησε μετά από τεράστιες λογιστικές απάτες.»

[Η *Sunday Herald* δεν λέει ότι η αναφορά αρχίζει κάνοντας μνεία στις «πρόσφατες αυξήσεις στην τιμή της ενέργειας» και στις «ενεργειακές ελλείψεις στην Καλιφόρνια», που τώρα ξέρουμε ότι τις προκάλεσαν οι μηχανορραφίες της *Enron* στην αγορά και για τις οποίες έκτοτε δύο έμποροι ενέργειας της *Enron* που έχουν κατηγορηθεί για συνωμοσία έχουν παραδεχθεί την ενοχή τους (*Forbes*, 5 Φεβρουαρίου του 2003).]

ΟΙ ΜΗ ΔΗΛΩΜΕΝΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΗΠΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΡΟΗΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Πίσω από τη δεδηλωμένη ανησυχία σχετικά με την «ελεύθερη ροή» του πετρελαίου από τον Περσικό Κόλπο υπάρχουν άλλα κίνητρα. Ακολουθώντας τις συστάσεις της Αναφοράς Ειδικής Αποστολής, η κυβέρνηση του Μπους επιθυμεί να αυξήσει τις διεθνείς (που μπορεί τελικά να σημαίνει αμερικανικές) επενδύσεις στις υπανάπτυκτες ιρακινές πετρελαιοπηγές. Στις 16 Ιανουαρίου του 2003 η *Wall Street Journal* έγραψε ότι αξιωματούχοι του Λευκού Οίκου, του υπουργείου εξωτερικών και του υπουργείου άμυνας έκαναν ανεπίσημες συναντήσεις με στελέχη της *Halliburton*, της *Schlumberger*, της *ExxonMobil*, της *Chevron Texaco* και της *ConocoPhilips* για να σχεδιάσουν τη μεταπολεμική ανάπτυξη της παραγωγής πετρελαίου στο Ιράκ (του οποίου οι πετρελαιοπηγές πριν την εθνικοποίησή τους ανήκαν σε αμερικανικες εταιρείες). Το άρθρο αυτό της *Journal* διαφεύστηκε από κυβερνητικούς αξιωματούχους, όμως όπως σημείωσε η *Guardian* στις 27 Ιανουαρίου του 2003, «είναι κάπως τραβηγμένο να πούμε ότι το θέμα δε θίχτηκε ποτέ».

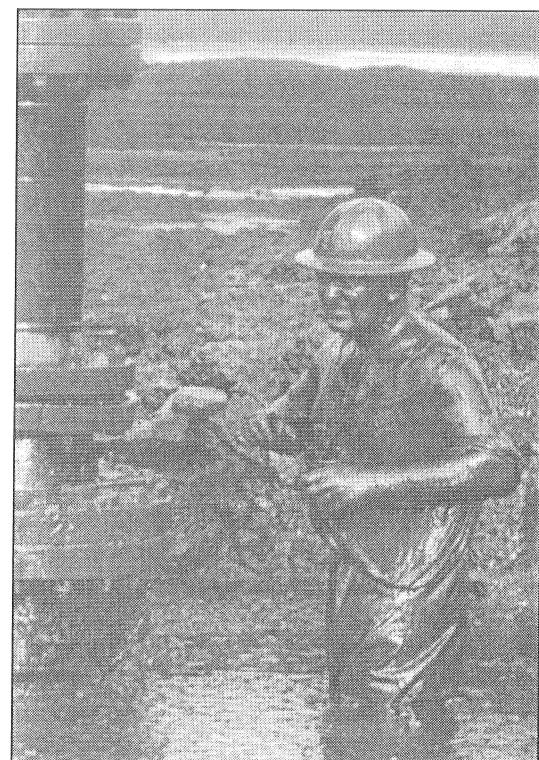
Αξίζει επίσης να επισημάνουμε ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν έχει ήδη παραχωρήσει δικαιώματα

προκαταρκτικών ερευνών για πετρέλαιο (που παρέμεναν ανενεργά λόγω των κυρώσεων του ΟΗΕ) στη Γαλλία, την Κίνα, τη Ρωσία τη Βραζιλία, την Ιταλία και τη Μαλαισία. Αν ο Σαντάμ αντικατασταθεί από ένα νέο εγκάθετο καθεστώς, είναι πιθανό ότι αυτά τα δικαιώματα θα αρθούν, αν και υπάρχουν αναφορές ότι οι ΗΠΑ έχουν προσφέρει στη Γαλλία, τη Ρωσία και την Κίνα ένα μερίδιο του μεταπολεμικού ιρακινού πετρελαίου, ως δέλεαρ για ν' αποσπάσουν την υποστήριξή τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας.* Τον περασμένο Σεπτέμβριο ο πρώην αρχηγός της CIA Γουλσεϊ απείλησε μέσω της *Washington Post* (στις 15 Σεπτεμβρίου του 2002) ότι το κριτήριο για τη συμμετοχή της Γαλλίας και της Ρωσίας στο ιρακινό μεταπολεμικό χρυσωρυχείο θα είναι η υποστήριξή τους στην «αλλαγή καθεστώτος». Δε θα χρειάζονταν και πολλά τέτοια απειλητικά λόγια από επίσημες πηγές για να μετατραπεί η εκστρατεία του

Μπους ενάντια στο Ιράκ σε εκστρατεία ενάντια στην Ευρώπη.

Τα αποδειγμένα αποθέματα πετρελαίου στο Ιράκ είναι 113 δις βαρέλια, τα δεύτερα μεγαλύτερα στον κόσμο μετά τη Σαουδική Αραβία, και το 11% του παγκόσμιου συνόλου. Τα συνολικά αποθέματα μπορεί να είναι 200 δις βαρέλια ή και περισσότερο και όλα μπορούν να εξορυχθούν σχετικά εύκολα και φτηνά. Άρα αν αυξηθεί η ιρακινή παραγωγή πετρελαίου θα μειωθεί η πίεση της αγοράς πάνω σε χώρες που εισάγουν πετρέλαιο όπως οι ΗΠΑ. Επίσης θα μειωθεί η δύναμη του ΟΠΕΚ να επηρεάζει τις αγορές πετρελαίου παίρνοντας αποφάσεις για περιορισμό της παραγωγής. Πράγματι, αν η ιρακινή παραγωγή πετρελαίου μπορούσε να πλησιάσει τις δυνατότητές της, τα επιπρεπόμενα όρια που έχει θέσει ο ΟΠΕΚ θα σταματούσαν να γίνονται σεβαστά στη σημερινή αγορά.

'Ομως οι ΗΠΑ δεν ενδιαφέρονται απλά και μόνο για πετρέλαιο από το Ιράκ, αλλά θέλουν να διατηρήσουν την πολιτική κυριαρχία τους πάνω σ' όλες τις πετρελαιοπαραγωγικές χώρες

* (στι) Το άρθρο του Scott δημοσιεύτηκε στο Διαδίκτυο στις 15-2-03. Τη στιγμή που κλείνει η ύλη αυτού του τεύχους παραμένει ασαφές ποιό θα είναι το μελλοντικό νομικό καθεστώς των πετρελαιοπηγών, που είχαν εθνικοποιηθεί το 1972, και τι θα απογίνουν τα συμβόλαια που είχαν κλείσει οι Γάλλοι και οι Ρώσοι με τον Σαντάμ. Μέχρι τις 3-6-2003 θα ίσχει το Πρόγραμμα Oil-for-Food, που προέβλεπε ότι η διάθεση των εσόδων από τις πωλήσεις πετρελαίου για την προμήθεια τροφίμων στο Ιράκ γίνεται μέσω του ΟΗΕ. Με την απόφαση 1483, όμως, του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ που ψηφίστηκε στις 22-5-2003, λίγες μέρες δηλαδή πριν τη λήξη του Προγράμματος, αίρονται όλες οι κυρώσεις που είχαν επιβληθεί στο Ιράκ, αναγνωρίζονται οι δυνάμεις κατοχής των ΗΠΑ και της Βρετανίας ως ύπατη εξουσία στη χώρα και αποκτούν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τα έσοδα από τις πωλήσεις πετρελαίου για την «ανοικοδόμησή» της. Παρατείνονται οι μιτίζνες των ξένων εταιρειών (κυρίως ρωσικών), που γίνονται κάτω από το Πρόγραμμα Oil-for-Food, για άλλους έξι μήνες. Τέσσερις μέρες μετά την έγκριση της απόφασης 1483, ο διορισμένος υπουργός πετρελαίου του Ιράκ δήλωσε ότι ακυρώνονται τρία συμβόλαια ρώσικων και κινέζικων εταιρειών με την κυβέρνηση Σαντάμ. Η Bechtel, απ' την άλλη μεριά, που έχει αναλάβει τα έργα ανοικοδόμησης υποστηρίζει ότι η μοιρασιά θα γίνει ανεξάρτητη από το αν μια εταιρεία ανήκει σε χώρα που ήταν υπέρ ή κατά του πολέμου. Προς το παρόν οι κατακτήτες ασχολούνται κυρίως με την ανοικοδόμηση των υποδομών της χώρας που κατέστρεψαν (παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος) και την αποτροπή της εξάπλωσης των επιδημιών.

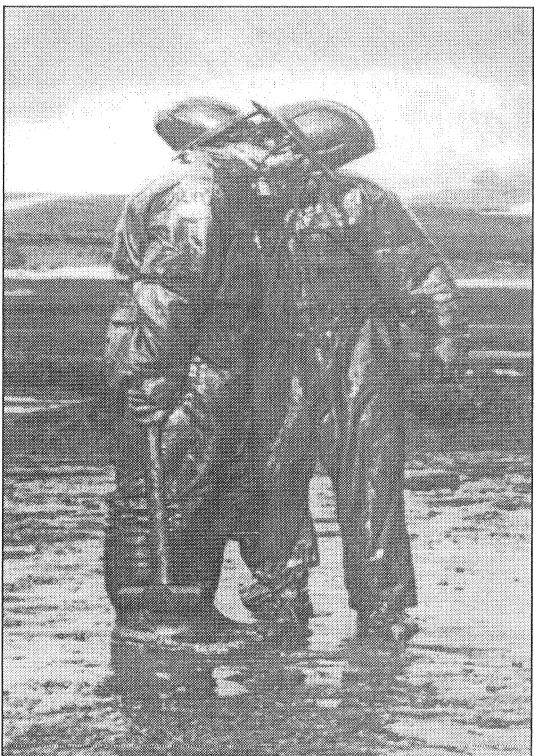
της περιοχής. Ο υπουργός Εξωτερικών Κόλιν Πάουελ έδωσε μια γεύση των προθέσεων των ΗΠΑ όταν είπε στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας στις 6 Φεβρουαρίου ότι ένας επιτυχημένος πόλεμος ενάντια στο Ιράκ «θα μπορούσε ν' αναδιαμορφώσει θεμελιώδως αυτήν την περιοχή με ένα δραστικό και θετικό τρόπο που θα προάγει τα συμφέροντα των ΗΠΑ». Αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι θα χρειαστεί να σταθμεύσουν αμερικάνικα στρατεύματα στο κατεχόμενο Ιράκ στο άμεσο μέλλον, οι ΗΠΑ δίνουν στο Ιράν και τη Σαουδική Αραβία (που και οι δύο ήταν κάποτε ασφαλείς βάσεις για αμερικάνικα στρατεύματα, αλλά όχι πια) να καταλάβουν ότι οι ΗΠΑ θα επιβάλουν ξανά την παρουσία τους ως κυρίαρχη στρατιωτική δύναμη στην περιοχή.

Ο ΜΗ ΔΗΛΩΜΕΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ

Κυριαρχία επί του Μεσανατολικού πετρελαίου θα σημαίνει ουσιαστικά διατήρηση της ηγεμονίας του δολαρίου στην παγκόσμια πετρελαϊκή οικονομία. Με δεδομένες τις τωρινές τους στρατηγικές, οι ΗΠΑ είναι αναγκασμένες να μην απαιτούν τίποτα λιγότερο. Όπως εξηγώ στο βιβλίο μου *Ναρκωτικά, Πετρέλαιο και Πόλεμος* η σημερινή αξία του αμερικάνικου δολαρίου, αδικαιολόγητη από καθαρά οικονομική σκοπιά, διατηρείται με πολιτικές διευθετήσεις, με πιο βασική αυτή που εξασφαλίζει ότι όλες οι αγορές πετρελαίου του ΟΠΕΚ θα συνεχίζουν να γίνονται με αμερικάνικα δολάρια. (Αυτή η δέσμευση του ΟΠΕΚ για πωλήσεις πετρελαίου σε δολάρια εξασφαλίστηκε τη δεκαετία του '70 με μια μυστική συμφωνία ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Σαουδική Αραβία, πριν οι δύο χώρες αρχίσουν να απομακρύνονται η μία από την άλλη λόγω του Ισραήλ και άλλων ζητημάτων).

Ο βασικός λόγος που τα δολάρια δεν είναι απλά κομμάτια πράσινο χαρτί είναι ότι οι χώρες παντού στον κόσμο τα χρειάζονται για αγορές, κυρίως πετρελαίου. Αυτό απαιτεί απ' αυτές, επιπρόσθετα, να διατηρήσουν αποθέματα δολαρίων για να προστατέψουν το δικό τους νόμισμα· και αυτά τ' αποθέματα, όταν επενδυθούν, βοηθάνε να διατηρηθούν τα τωρινά υψηλά επίπεδα των αγορών αμερικάνικων χρεογράφων.

Όπως έγραψε ο Henry Liu με πολύ παραστατικό τρόπο στο *Asian Times online* (στις 11 Απριλίου του 2002), «Το παγκόσμιο εμπόριο είναι τώρα ένα παιγνίδι στο οποίο οι ΗΠΑ παράγουν δολάρια και ο υπόλοιπος κόσμος παράγει πράγματα που μπορούν ν' αγοραστούν με δολάρια. Οι αλληλοσυνδεδεμένες οικονομίες του πλανήτη δεν εμπορεύονται πλέον για ν' αποκτήσουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα· ανταγωνίζονται σε εξαγωγές για ν' αποκτήσουν τα δολάρια που χρειάζονται για την εξόφληση εξωτερικών δανείων σε δολάρια και για να συσσωρεύσουν αποθέματα δολαρίων έτσι ώστε να διατηρήσουν την ανταλλακτική αξία των δικών τους νομισμάτων. Για να εμποδίσουν κερδοσκοπικές και χειραγωγικές επιθέσεις στα νομίσματά τους, οι κεντρικές τράπεζες παγκοσμίως πρέπει ν' αποκτήσουν και να διατηρήσουν αποθέματα δολαρίων σε ποσότητες αντίστοιχες με την ποσότητα των νομισμάτων τους που είναι σε κυκλοφορία. Όσο μεγαλύτερη είναι η πίεση της αγοράς να υποτιμηθεί ένα συγκεκριμένο νόμισμα, τόσο περισσότερα αποθέματα δολαρίων πρέπει να κατέχει η κεντρική τράπεζα της συγκεκριμένης χώρας. Αυτό δημιουργεί μια σύμφυτη υποστήριξη του ισχυρού

δολαρίου που με τη σειρά της αναγκάζει τις κεντρικές τράπεζες παγκοσμίως ν' αποκτήσουν και να διατηρήσουν μεγαλύτερα αποθέματα δολαρίων, κάνοντάς το ισχυρότερο. Αυτό το φαινόμενο είναι γνωστό ως ηγεμονία του δολαρίου, που δημιουργείται από την γεωπολιτικά κατασκευασμένη ιδιομορφία ζωτικών εμπορευμάτων, κυρίως του πετρελαίου, να εκφράζονται σε δολάρια. Όλοι αποδέχονται τα δολάρια γιατί τα δολάρια μπορούν να αγοράσουν πετρέλαιο. Η ανακύκλωση των πετροδολαρίων είναι το κέρδος που έχουν αποσπάσει οι ΗΠΑ από ορισμένες πετρελαιοπαραγωγικές χώρες μετά το 1973 για την ανοχή τους απέναντι στο καρτέλ των χωρών που εξάγουν πετρέλαιο.

Εξ ορισμού, τα αποθέματα δολαρίων πρέπει να επενδύνται σε αμερικάνικα περιουσιακά στοιχεία, δημιουργώντας ένα πλεόνασμα στην κίνηση κεφαλαίων για την αμερικάνικη οικονομία. Ακόμα και μετά από ένα χρόνο απότομης διόρθωσης, η αξία των αμερικάνικων αποθεμάτων παραμένει εδώ και 25 χρόνια στην ανώτερη τιμή πώλησης και οι συναλλαγές γίνονται με υπερτίμηση κατά 56% σε σύγκριση με τις αναδυόμενες αγορές.»

'Όμως οι τραπεζίτες των κεντρικών τραπεζών παγκοσμίως δεν πιστεύουν ότι το αμερικάνικο δολάριο ή οι αμερικάνικες χρηματαγορές θα διατηρήσουν τα σημερινά τους επίπεδα. Όπως τόνισε ο William Greider στο *The Nation* (στις 23 Σεπτεμβρίου του 2002): «Το καθαρό εξωτερικό χρέος της αμερικάνικης οικονομίας –η επί δύο δεκαετίες συσσώρευση όλο και μεγαλύτερων εμπορικών ελλειμμάτων— θα φτάσει σχεδόν στο 25% του αμερικάνικου ΑΕΠ φέτος, ή σχεδόν 2,5 τρις δολάρια. Πριν δεκαπέντε χρόνια ήταν μηδέν. Πριν το καθαρό υπόλοιπο των ΗΠΑ από απαιτήσεις κατά οφειλετών στο εξωτερικό γίνει αρνητικό, το 1988, οι ΗΠΑ ήταν κράτος πιστωτής το ίδιο, επενδύντας και δανείζοντας τεράστια κεφάλαια σε άλλους, πάντα περισσότερα από όσα δανειζόταν. Η σημερινή τάση φαίνεται να είναι πολύ ανησυχητική. Αν τα ελλείμματα παραμείνουν στο σημερινό επίπεδο των 400 δις δολαρίων το χρόνο ή μεγαλώσουν κιόλας, τότε το συνολικό χρέος των ΗΠΑ θα φτάσει

τα 3,5 τρις δολάρια σε τρία χρόνια περίπου. Μέσα σε μια δεκαετία, θα φτάσει το 50% του ΑΕΠ.»

Υπάρχει επίσης δυνητικά μια μεγάλη απειλή για το υπερτιμημένο δολάριο, που εντοπίζεται στην άλυτη αποπληθωριστική κρίση της Ιαπωνίας. Όπως σχολίασαν παραπορητές όπως ο Lawrence A. Joyce, το δολάριο θα δεχόταν ισχυρό πλήγμα αν απαιτούνταν ξαφνικά από την ιαπωνική κυβέρνηση (κάτι που φαίνεται πολύ πιθανό) να εκπληρώσει τις νομικές της υποχρεώσεις και να ενισχύσει οικονομικά τις αποτυχημένες ιαπωνικές τράπεζες (πράγμα που μπορεί εύκολα να συμβεί αν μια συντηρούμενη έλλειψη πετρελαίου διατηρούσε την τιμή του στα 40 δολάρια το βαρέλι ή περισσότερο):

«Υπάρχει μόνο ένα μέρος απ' όπου η ιαπωνική κυβέρνηση μπορεί να πάρει αρκετά χρήματα για να «ξελασπώσει» το τραπεζικό της σύστημα: η ιαπωνική κυβέρνηση κατέχει το 15% των αμερικάνικων τοκοφόρων κρατικών χρεογράφων. Και θα αναγκάζοταν να τα πουλήσει αν αντιμετώπιζε μια μεγάλη τραπεζική κρίση. Αυτό θα έριχνε ακόμα περισσότερο το ήδη ασθενικό δολάριο. Κι αν ξεκινούσε η πώληση των κρατικών μας χρεογράφων από την Ιαπωνία, αυτό, φυσικά, θα προκαλούσε παγκοσμίως την πανικόβλητη βιάση όλων να κάνουν το ίδιο πριν τα χρεόγραφα φτάσουν ν' αξίζουν ένα μικρό μόνο μέρος της αρχικής τους αξίας όταν αγοράστηκαν. Την ίδια στιγμή, τα επιτόκια στις ΗΠΑ θα εκτινάσσονταν στα ύψη.»

Η Ουάσινγκτον γνωρίζει φυσικά αυτά τα προβλήματα, και πιστεύει ότι η συντριπτική στρατιωτική της δύναμη και η θέληση να τη χρησιμοποιήσει δίνουν την απάντηση, πείθοντας ή αναγκάζοντας άλλες χώρες να στηρίξουν το δολάριο στο τεχνητό του επίπεδο ως λύση για τη δική τους ασφάλεια. Σε ένα άρθρο με τον τίτλο «*Aosía: ο στρατιωτικός-οικονομικός*

σύνδεσμος», δημοσιευμένο από το αμερικανικό *Nautikό Ινστιτούτο* τον Ιανουάριο του 2002, ο καθηγητής Thomas Barnett του αμερικανικού Ναυτικού Πολεμικού Κολεγίου έγραψε: «Ανταλλάσσουμε μικρά κομμάτια από χαρτί (το νόμισμά μας, με τη μορφή του εμπορικού ελλείμματος) με μια καταπληκτική σειρά ασιατικών προϊόντων και υπηρεσιών. Είμαστε αρκετά έξυπνοι για να γνωρίζουμε ότι πρόκειται ολοφάνερα για μια άδικη συμφωνία εκτός κι αν προσφέρουμε κάτι μεγάλης αξίας μαζί μ' αυτά τα μικρά χαρτάκια. Αυτό το προϊόν είναι ένας ισχυρός αμερικανικός στόλος του Ειρηνικού, που εξισορροπεί τη συναλλαγή».

Υπάρχει κάποια αλήθεια σ' αυτό το επιχείρημα σε σχέση με φιλικές χώρες όπως η Ιαπωνία, τα αμυντικά έξοδα της οποίας έχουν μειωθεί λόγω της αμερικανικής παρουσίας στην Ασία. Άλλα φυσικά οι ισλαμικές χώρες παντού στον κόσμο είναι λιγότερο πιθανό να εκτιμήσουν τη «μεγάλη αξία» μιας απειλητικής αμερικανικής παρουσίας. Αντίθετα, είναι πιο πιθανό ν' ακολουθήσουν το παράδειγμα του Μαλαισιανού πρωθυπουργού Mahathir Mohamad, και να στραφούν προς το ισλαμικό χρυσό δηνάριο σαν έναν τρόπο να μειώσουν την ηγεμονία του δολαρίου στις παγκόσμιες αγορές και να αυξήσουν τη δύναμη των ισλαμικών κρατών απέναντι στην αμερικανική πολιτική.

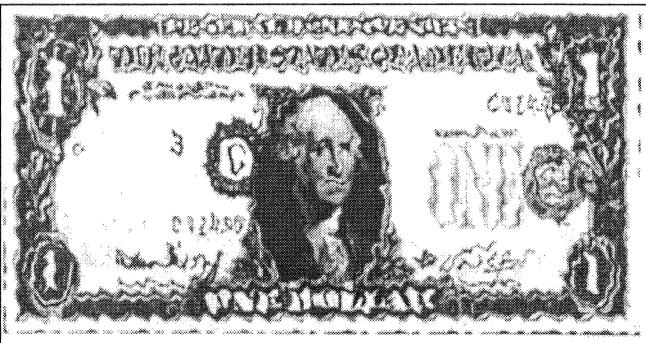
Οι ΗΠΑ έχουν προς το παρόν λίγους λόγους να φοβούνται μια απειλή του δολαρίου από τη Μαλαισία. Όμως η Μαλαισία είναι μια ισλαμική χώρα³ και οι ΗΠΑ έχουν κάθε λόγο να φοβούνται μια παρόμοια πρόκληση από τα ισλαμικά κράτη του ΟΠΕΚ, αν αυτά ανάγκαζαν τον ΟΠΕΚ να σταματήσει τις πωλήσεις πετρελαίου σε δολάρια και να τις κάνει σε ευρώ.

Ο ΜΗ ΔΗΛΩΜΕΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Όπως σημειώθηκε σε ένα πρόσφατο άρθρο του W. Clark με τίτλο «Οι πραγματικοί αλλά ανομολόγητοι λόγοι του πολέμου στο Ιράκ», η στήριξη του δολαρίου από τον ΟΠΕΚ έδειξε σημάδια διάβρωσης τα τελευταία χρόνια. Το Ιράκ ήταν ένα από τα πρώτα κράτη του ΟΠΕΚ, το 2000, που μετέτρεψαν τα αποθέματά τους από δολάρια σε ευρώ. Τότε ένας σχολιαστής του Radio Free Europe/Radio Liberty πρόβλεψε ότι η πολιτική αυτή πράξη του Σαντάμ «θα κόστιζε στο Ιράκ χαμένα εισοδήματα εκατομμυρίων». Στην πραγματικότητα ωστόσο το Ιράκ κέρδισε αρκετά από την αύξηση της αξίας του ευρώ έναντι του δολαρίου κατά 17%.

Και άλλα κράτη έχουν αρχίσει σταδιακά να δένονται στο άρμα του ευρώ. Ένα άρθρο στο *Iran Financial News*, στις 25 Αυγούστου 2002, αποκάλυψε ότι περισσότερα από τα μισά περιουσιακά στοιχεία των ιρανικών Αποθεμάτων Ξένου Συναλλάγματος είχαν μετατραπεί από δολάρια σε ευρώ. Το 2002 η Κίνα άρχισε να μετατρέπει τα νομισματικά της αποθέματα από δολάρια σε ευρώ. Σύμφωνα με το *Business Week* (στις 17 Φεβρουαρίου του 2003) η Κεντρική Τράπεζα της Ρωσίας πέρση διπλασίασε τις μετοχές της σε ευρώ φτάνοντάς τες στο 20% των αξίας 48 δις δολαρίων αποθεμάτων της σε ξένο νόμισμα. Και μάλιστα για έναν πολύ καλό λόγο, σύμφωνα με τον Πρώτο Αναπληρωτή Πρόεδρο Oleg Vyugin: «Οι αποδόσεις των τίτλων σε δολάρια είναι πολύ χαμηλές τώρα. Άλλα νομίσματα πληρώνουν περισσότερο».

Το *Business Week* συνεχίζει: «Η ιστορία παντού στον πλανήτη είναι ίδια. Οι έμποροι χρήματος λένε ότι οργανισμοί τόσο διαφορετικοί μεταξύ τους όπως η Τράπεζα του Καναδά, η Λαϊκή Τράπεζα της Κίνας και η Κεντρική Τράπεζα της Ταϊβάν δίνουν περισσότερο βάρος στο ευρωπαϊκό νόμισμα. Στο τέλος αυτού του χρόνου, προβλέπουν, το ευρώ θα αποτελεί το 20% των παγκόσμιων αποθεμάτων σε ξένο νόμισμα, που σήμερα ανέρχονται στο ποσό των 2,4 τρις δολαρίων. Πριν από ένα χρόνο το ευρώ αποτελούσε μόνο το 10%. "Κανείς δε λέει ότι το ευρώ θ' αντικαταστήσει το δολάριο ως το κύριο νόμισμα αποθεμάτων", λέει ο Michael Klawitter,

που ασχολείται με τη στρατηγική της νομισματικής κυκλοφορίας στη WestLB Research στο Λονδίνο. "Ομως θα γίνει πιο σημαντικό για πολλές κεντρικές τράπεζες" ...

Η μετατόπιση προς το ευρώ έχει μεγάλες συνέπειες για τις αγορές ξένου συναλλάγματος και την αμερικάνικη και ευρωπαϊκή οικονομία. Ειδικοί επί των νομισμάτων λένε ότι το σημερινό μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου συναλλαγών των ΗΠΑ, που τώρα φτάνει το 5%, πρόκειται να οδηγήσει το δολάριο ακόμα πιο κάτω, και το ευρώ ακόμα πιο ψηλά, στα επόμενα δύο με τέσσερα χρόνια. Αν και το δολάριο ίσως ανακάμψει προσωρινά αφού τελειώσει ο επικείμενος πόλεμος με το Ιράκ, σύμφωνα με τις προβλέψεις θα συνεχίσει την καθοδική του πορεία, και οι κεντρικές τράπεζες θα παίξουν κι αυτές το ρόλο τους σ' αυτήν την κάθοδο. "Ακόμα κι αν οι κεντρικές τράπεζες αυξήσουν τις μετοχές τους σε ευρώ μόνο λίγο τοις εκατό, αυτό θα έχει μεγάλη επίπτωση στην αγορά", λέει ο Klawitter. "Μιλάμε για πολλά δις δολάρια».

Αν δεν αποτραπεί, θα ακολουθήσει κι ο ΟΠΕΚ. Η Λιβύη προωθεί εδώ και καιρό την ιδέα να διατιμάται το πετρέλαιο σε ευρώ κι όχι σε δολάρια. Ο Javad Yarjani, ένας ιρανός ανώτερος αξιωματούχος του ΟΠΕΚ, είπε σ' ένα σεμινάριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Απρίλιο του 2002 ότι, παρά τα προβλήματα που δημιουργούνται από μια τέτοια μετατροπή, «πιστεύω ότι ο ΟΠΕΚ δεν θ' απορρίψει εντελώς την πιθανότητα να υιοθετήσει διατίμηση και πληρωμές σε ευρώ στο μέλλον».

Στο μεταξύ ο Ούγκο Τσάβεζ έχει βγάλει το πετρέλαιο της Βενεζουέλας έξω από την οικονομία των πετροδολαρίων ανταλλάσσοντας πετρέλαιο απευθείας με εμπορεύματα από 13 άλλες χώρες του Τρίτου Κόσμου. Αν και αυτό δεν έχει μετατρέψει ακόμα τη Βενεζουέλα επίσημα σε υποψήφια χώρα του «άξονα του κακού» του Μπους, η ευθεία παρέμβαση της κυβέρνησης Μπους στην πρόσφατη απόπειρα πραξικοπήματος εναντίον του Τσάβεζ ήταν ξεκάθαρη. (Δες το άρθρο «Το πραξικόπημα στη Βενεζουέλα συνδέεται με την ομάδα Μπους», στο λογδρέζικο *Observer*, στις 21 Απριλίου του 2002, για λεπτομέρειες σχετικά με το ρόλο των αμερικάνων αξιωματούχων Elliot Abrams, Otto Reich και John Negroponte).

O συγγραφέας του άρθρου, o Peter Dale Scott, γεννήθηκε στον Καναδά και ήταν διπλωμάτης και καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Berkeley. Ειρηνιστής, από την εποχή του πολέμου στο Βιετνάμ, και φιλελεύθερος, έχει γράψει πολλά βιβλία, άρθρα και πολιτικά ποιήματα και την έχει ψάξει ιδιαίτερα με τον «πόλεμο κατά των ναρκωτικών» και την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Ανήκει σ' αυτούς που πιστεύουν στην πολυμερή συνεργασία των καπιταλιστών, στη μεταρρύθμιση των διεθνών οργανισμών, την αναζωογόνηση του ΟΗΕ και της παγκόσμιας «κοινωνίας των πολιτών». Πολλοί φιλελεύθεροι τελευταία, βλέποντας την οικονομική παρακμή των ΗΠΑ και την αλαζονεία της χούντας του Μπους, προτείνουν τη στενότερη συνεργασία ΗΠΑ-Ευρώπης και την ισοδυναμία δολαρίου-ευρώ για να αποφευχθεί ο ενδο-ιμπεριαλιστικός ανταγωνισμός. Από τότε που έγραψε ο Scott το άρθρο του, η αξία του ευρώ έναντι του δολαρίου έχει αυξηθεί κι άλλο. Πράγμα που οφείλεται όχι τόσο σε μια επιλογή της αμερικάνικης κυβέρνησης (θεωρητικά, η διολίσθηση του δολαρίου βοηθά τα αμερικάνικα προϊόντα να γίνουν πιο ανταγωνιστικά στην παγκόσμια αγορά και αρκετές αμερικάνικες εταιρείες έχουν όντως αυξήσει τα κέρδη τους λόγω της πτώσης του δολαρίου) όσο στην αύξηση των εισροών κεφαλαίου προς τα ευρωπαϊκά ομόλογα που είναι πιο αποδοτικά. Αν η διολίσθηση του δολαρίου επιταχυνθεί μπορεί να προκληθεί μαζική φυγή κεφαλαίων από τις ΗΠΑ τη στιγμή ακριβώς που χρειάζονται καθαρή εισροή περίπου 3 δις δολαρίων ημερησίως για να ισορροπούν τα ελλείμματά τους. Υπάρχει πάντως από τη μεριά μας μια σοβαρή αντίρρηση στο λόγο του συγγραφέα: όσοι, όπως ο Scott, ερμηνεύουν τις διεθνείς εξελίξεις μέσω του

ανταγωνισμού μεταξύ ζώνης δολαρίου και ευρωζώνης παραβλέπουν ότι τα νομισματικά ζητήματα και οι εμπορικοί-νομισματικοί πόλεμοι είναι μυστικοποιημένες μορφές εμφάνισης των προβλημάτων που ανακύπτουν μέσα στις σχέσεις παραγωγής, δηλ. μέσα στις σχέσεις εκμετάλλευσης.

Το χρήμα δεν είναι ένα απλό μέσο συναλλαγών και συσσώρευσης κέρδους ούτε ένας απλός μηχανισμός ρύθμισης της παραγωγής. Το χρήμα είναι η πιο αφηρημένη, καπιταλιστική μορφή του κοινωνικού πλούτου, είναι η αντιφατική, μυστικοποιητική κοινωνική δύναμη μέσω της οποίας η κοινωνική αναπαραγωγή υποτάσσεται στην καπιταλιστική αναπαραγωγή. Πίσω από την προσπάθεια των ΗΠΑ να στηρίξουν το δολάριο και να βγάλουν χρήμα από το χρήμα βρίσκεται η ανικανότητα του κεφαλαίου ν' αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας με άλλον τρόπο πέραν αυτού της μείωσης του κόστους μέσω των απολύσεων. (Σύμφωνα με τον Economist, μόνο τους μήνες Φεβρουάριο και Μάρτιο του 2003, οι αμερικανικες εταιρείες απέλυσαν κι άλλους 465.000 εργαζόμενους).

Η πρόσφατη πολεμική επιχείρηση των ΗΠΑ είναι μια απελπισμένη προσπάθεια να προεκταθεί το παρόν στο μέλλον, και ως εκ τούτου καταλήγει ν' αναπαράγει την πολιτική της εν μέρει υποκατάστασης της παραγωγικής δραστηριότητας με βόμβες και χρήμα, της επέκτασης της πίστης και των πλασματικών κερδών, της όξυνσης των διαιρέσεων εντός του προλεταριάτου, της υπερτροφίας του ποινικού κράτους. Η αυξανόμενη κρίση του εξωτερικού χρέους των ΗΠΑ, η αύξηση των δημόσιων δαπανών, η

υπερσυσσώρευση κεφαλαίου και η χρηματιστηριακή φούσκα είναι συνέπειες της αδυναμίας δημιουργίας ενός νέου μοντέλου εκμετάλλευσης της εργασίας και ενσωμάτωσης του συνόλου της εργατικής τάξης, χωρίς ταυτόχρονα να ενθαρρυνθούν οι διεκδικήσεις της είναι δηλ., συνέπειες της αποτυχίας επιβολής μιας παραγωγικής και κερδοφόρας πειθάρχησης της εργατικής τάξης.

Από την άλλη μεριά, ο ανταγωνισμός μεταξύ διαφορετικών μορφών κεφαλαίου ή μεταξύ εταιρειών δεν είναι η ουσία του καπιταλισμού· είναι ένας από τους τρόπους μοιρασίας της συνολικής κοινωνικά παραχθείσας υπεραξίας (ένας άλλος τρόπος είναι η συνεργασία των επιμέρους κεφαλαίων). Όπως έχουμε ξαναπεί, επειδή η εργασία υποχρεώνεται να παράγει υπεραξία κάτω από την προσταγή του κεφαλαίου σα σύνολο, τα ισχυρότερα κεφάλαια —εθνικά ή υπερεθνικά— δεν αποσκοπούν μόνο στην αύξηση των ατομικών κερδών τους αλλά, κι αυτό είναι το σημαντικότερο, προσπαθούν να το πετύχουν προωθώντας τη δική τους **συνολική λύση** στα προβλήματα της **παγκόσμιας επιτήρησης**, εκμετάλλευσης κι αναπαραγωγής της **πλανητικής εργατικής δύναμης**. Έτσι, μέσω του ανταγωνισμού, προκύπτει η συνολική στρατηγική του κεφαλαίου αλλά η εμμονή των αντιμπεριαλιστών (αριστερών ή φιλελεύθερων) με την ενδοκαπιταλιστική σύγκρουση αποκρύπτει το **πραγματικό περιεχόμενο** αυτής της σύγκρουσης: την κοινή κυριαρχία του κεφαλαίου επί της απειθαρχης εργατικής δύναμης.

Τέλος, ένα σημαντικό ζήτημα που ο Scott αφήνει έξω από την ανάλυσή του (δε νομίζουμε ότι ήταν πρόθεσή του άλλωστε να πει τα πάντα μέσα σε πέντε σελίδες) είναι το εξής: η συσσώρευση και η ανακύλωση των πετροδολαρίων θα επιτρέψει στο αμερικανικό κεφάλαιο να ξεκινήσει και να ελέγχει τις νέες επενδύσεις σε εναλλακτικές μορφές ενέργειας —είναι γεγονός ότι η εξόρυξη φτηνού πετρελαίου έχει μόλις 40 χρόνια ζωής ακόμα.